КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ 9 клас Варыянт 2

Заданне 1. Пазнайце слова па яго лексічным значэнні і вызначце яго родавую прыналежнасць. Адказы запішыце ў адпаведных слупках табліцы.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

Узор:

Слова	Лексічнае значэнне	м. р. / ж. р.
запіс	*Пісьмовая перадача, змест чаго-н.; запісаныя на паперы думкі, заўвагі і пад.*	*м. р.*

Словы для даведкі: залеж, квецень, медаль, педаль, продаж, россып.

Слова	Лексічнае значэнне	м. р. / ж. р.
	Знак у выглядзе металічнага кружка з рэльефным адбіткам і надпісам для ўзнагароды за асаблівыя заслугі	
	Гандаль, тавараабарот	
	Нажны рычаг у машынах, механізмах і пад.	
	Што-н. рассыпанае ў вялікай колькасці	
	Месца залягання карысных выкапняў	
	Кветкі (на дрэвах, раслінах, лузе і пад.)	

Заданне 2. Слова можа мець адну, дзве, тры прыстаўкі. А можа не мець іх зусім. Размяркуйце наступныя словы па асобных слупках табліцы. У кожным з прапанаваных слоў вызначце прыстаўку (прыстаўкі).

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

Сподак, схаваць, абяздолець, даказаць (тэарэму), паселішча, нязвыкла, выдатніца, давыбраць, недаспаць, выбары, падлетак, вызваліцель.

Словы без прыстаўкі	Словы з адной прыстаўкай	Словы з дзвюма прыстаўкамі

Заданне 3. Падбярыце да шасці з сямі слоў, пададзеных у табліцы, такія словы з наступнага абзаца, каб ад асноў кожнай пары можна было ўтварыць неаказіянальныя складаныя назоўнікі або прыметнікі (г. зн. яны павінны змяшчацца ў нарматыўных слоўніках літаратурнай мовы). Упішыце па шэсць падабраных і ўтвораных слоў у адпаведныя ячэйкі табліцы. Насупраць незапатрабаванага слова пастаўце ў другім і трэцім слупках прочырк.

Гадаваць, здабыць, сцвярджаць, утвараць, хвост, якасць.

Заўвага: аснова слова з першага слупка павінна ў складаным слове ісці першай, а ў другім слупку ніводнае слова не павінна паўтарацца.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

Узор:

кніга	*насіць*	*кніганоша*

авечка		
вугаль		
высокі		
жыццё		
закон		
кароткі		
слова		

Заданне 4. Адносіны да прыроды – адзін з паказчыкаў агульнай культуры чалавека. Раскрыйце дужкі і размясціце назвы паняццяў, звязаных з экалогіяй і экалагічнай культурай грамадства, у адпаведных слупках табліцы.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

(глебава)гідралагічныя ўмовы
(ландшафтна)рэкрэацыйная тэрыторыя
(сельска)гаспадарчыя культуры
(усходне)еўрапейскія масівы
(холада)любныя жывёлы
(шырака)лістыя лясы

Злітнае напісанне	**Напісанне праз дэфіс**

Заданне 5. У заданні ўсе прыклады згрупаваны па пэўнай граматычнай прымеце. Але ў кожнай групе ёсць лішні прыклад. Знайдзіце і запішыце яго нумар у адпаведным слупку. Патлумачце свой выбар.

Узор:

Прыклады	**Трэцяе лішняе (нумар)**	**Тлумачэнне**
I. Від сувязі паміж словамі ў словазлучэнні: 1) вясёлыя канікулы; 2) вывучыць верш; 3) мая кніга.	2	1 і 3 – дапасаванне; 2 – кіраванне.

Ілюстрацыйны матэрыял	**Трэцяе лішняе (нумар)**	**Тлумачэнне**
I. Від сувязі паміж словамі ў словазлучэнні: 1) загад маўчаць; 2) моцна рызыкаваць; 3) чырвоны ад сораму.		
II. Тып выказніка: 1) Народная песня багатая на жанры (А. Бачыла). 2) Розніца ва ўзросце не мела ніякага значэння (А. Бачыла). 3) На кожным кроку гітлераўцам аказвалі жорсткае супраціўленне (В. Вольскі).		
III. Аднасастаўныя і двухсастаўныя сказы: 1) З невясёлымі думкамі апынуўся ля сваёй хаты (Я. Галубовіч). 2) Сёння тут музей і канцэртная зала з магутным арганам (Н. Гальпяровіч). 3) З драўніны елак вырабляюць скрыпкі і іншыя музычныя інструменты (М. Капыловіч).		
IV. Віды аднасастаўных сказаў: 1) Гаспадароў дома не было (Я. Галубовіч). 2) Не чуваць ні стрэлу, ні выбухаў (В. Быкаў). 3) Вадзе ахвяравалі таксама каменныя сякеры, ежу, кветкі (Л. Дучыц).		

Заданне 6. Абапіраючыся на прыведзеныя ў левым слупку табліцы дзеясловы, складзіце шэсць фразеалагізмаў. Для гэтага выкарыстайце прапанаваныя ў наступным абзацы словы, ужываючы іх у форме патрэбнага склону і ліку. Запішыце складзеныя фразеалагізмы ў правым слупку насупраць адпаведных ім значэнняў.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

Словы-кампаненты для складання фразеалагізмаў: *агарод, вуха, далёка, з, за, казёл, можна, на, не, пад, палец, плячо, трэба, у (ў), увага.*

звальвацца	‘пераставаць абцяжарваць каго-н.’	
пералічыць	‘вельмі мала’	
прымаць	‘улічваць што-н., надаючы значэнне чаму-н.’	
прыцягваць	‘неапраўдана, беспадстаўна выкарыстоўваць што-н. у якасці доказаў’	
пусціць	‘дапусціць каго-н. туды, куды ён імкнецца і дзе ён найбольш небяспечны’	
хадзіць	‘лёгка назваць (прыклад, факт і пад.), каб пацвердзіць што-н.’	

Заданне 7. Перакладзіце тэкст на беларускую мову.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

Мотыльки летели со всех сторон на свет и падали, обожженные, на скатерть. Но еще где-то в мире была луна. И это выяснилось лишь тогда, когда Петя и Зоя очутились в самой глубине сада. Сквозь дыры в листве проникал такой яркий и такой волшебный лунный свет, что даже белки глаз девочки отливали раскаленной синевой, и такой же синевой блеснула в кадке под старым абрикосом темная вода, в которой плавала чья-то игрушечная лодочка. *(По В. Катаеву.)*

Заданне 8. Уважліва прачытайце прапанаваны верш і пагадзіцеся ці не пагадзіцеся з прапанаванымі сцверджаннямі, паставіўшы + (“плюс”) у адпаведным слупку.

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

***

Ёсць на свеце мой алень,
Ёсць і гэткае маленне:
Будзь заўсёды у аленя,
Цёмны мох і светлы дзень!

Вы, разумныя браты, –
Я і сам страляць умею, –
Дайце жыць майму аленю
Пад галінкай дабраты.

Вось у цішыні лясоў
Ліст трапеча счырванелы.
Можа, гэта страх аленя
Тут асінкаю ўзышоў?

Я іду, іду між дрэў
Па асінавай алеі.
Мне пабачыць бы аленя...
Зноў я чую блізкі стрэл.

Аляксей Пысін
1972

№ п.п.	Сцверджанні	Так	Не
1	Верш адносіцца да інтымнай лірыкі		
2	Верш напісаны 4-стопным харэем		
3	Верш мае перакрыжаваную рыфмоўку		
4	У першым радку выкарыстаны эпітэт		
5	У вершы адсутнічае лірычны герой		
6	Аўтар выкарыстаў анафару		
7	Верш падзелены на строфы		
8	Сярод асноўных тэм твора можна назваць тэму пошуку сэнсу жыцця і экалагічную		
9	Адной з сінтаксічных фігур у вершы з’яўляецца інверсія		
10	У вершы чаргуюцца мужчынскія і жаночыя рыфмы		
11	Аўтар прысвяціў верш падзеям аварыі на Чарнобыльскай АЭС		
12	Сярод іншых сродкаў мастацкай выразнасці аўтар выкарыстаў параўнанне		

Заданне 9. У прыведзеным пераліку элементаў кожнага мастацкага твора адзін названы памылкова. Знайдзіце яго і запішыце ў адпаведным слупку табліцы. Успомніце і запішыце аўтараў твораў.

*А) **“Вечар”**: пералік асоб, рэмаркі, пралог, дыялогі, маналогі*

*Б) **“Паром на бурнай рацэ”**: экспазіцыя, завязка, апісанне месца падзей, падзел на акты*

*В) **“Губаты”**: эпіграф, завязка, дыялогі, падзел на часткі, развязка*

*Г) **“Тарас на Парнасе”**: перасячэнне рэальнага і алегарычна-ўмоўнага, кульмінацыя, прысвячэнне, падзел на часткі*

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

Аўтар	Назва твора	Лішні элемент
	“Вечар”	
	“Паром на бурнай рацэ”	
	“Губаты”	
	“Тарас на Парнасе”	

Заданне 10. У 2024 годзе споўнілася 80 гадоў з дня першай пастаноўкі п'есы Янкі Купалы "Паўлінка".

Уявіце сабе, што вы прымаеце ўдзел у стварэнні трэйлера да фільма па гэтай п'есе. Ваша задача – адабраць тры найбольш яркія эпізоды (павінны быць у тэксце твора), якія будуць уключаны ў трэйлер гэтага фільма, патлумачыць свой выбар і напісаць закадравы тэкст (да 200 слоў). У тэксце неабходна прадставіць асноўных герояў, расказаць, пра што фільм, але пры гэтым захаваць інтрыгу. Памятайце, што тэкст пажадана звязаць з выбранымі эпізодамі.

Для даведкі: *трэйлер – кароткі відэаролік, які складаецца з найбольш відовішчных фрагментаў фільма і выкарыстоўваецца для анонсу або рэкламы.*

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

Апісанне эпізоду	Тлумачэнне выбару

Закадравы тэкст

____

____